

ÇİN TARİHİ

TARİH ÖNCESİNDEN 21. YÜZYILA

KÜRŞAT YILDIRIM

YAYIN NU: 1763

KÜLTÜR SERİSİ: 981

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-200-9

www.otuken.com.tr

otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE. TİC. A.Ş

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul

Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul - 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.

Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

KÜRŞAT YILDIRIM: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesidir. 2004 Yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Kamu Yönetimi bölümünü bitirmiştir. Yüksek lisans (2011) ve doktora (2015) çalışmalarını görev yaptığı anabilim dalında tamamlamıştır. 2009 yılında araştırma görevlisi, 2015 yılında doktor öğretim üyesi, 2017 yılında ise doçent doktor olmuştur. Çince, Rusça, Japonca, Moğolca, Arapça gibi dilleri ilgili ülkelerde çalışmıştır. Türk dünyasında saha araştırmaları, Batı ve Doğu'daki büyük bilim merkezlerinde proje ve kütüphane çalışmaları yürütmüştür. Yıllar boyunca Çin'de bilimsel faaliyetler yapmıştır. Alanıyla ilgili yurtdışında 14 uluslararası sempozyuma katılmıştır. 3 uluslararası çalıştayın, bir uluslararası sempozyumun yürütücülüğünü üstlenmiştir. 2016 yılında Shanghai International Studies University tarafından üç yıllığına "Şeref Üyesi" olarak seçilmiştir. Şimdiye kadar eski Türk tarihi sahasında yayımlanmış 10 kitap, 2 kitap tercümesi, 3 kitap editörlüğü, 2'si yurtdışında SSCI-AHCI indeksli dergide yayınlanmış olmak üzere 104 makale, 10 bildiri kaleme almış olup evli ve bir kız çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	17
ÇİN COĞRAFYASI	21
Kuzey Çin.....	22
Güney Çin.....	23
Güneydeki Su Boyları ve Güneybatı Dağları.....	24
Geleneksel Çin Bölgesi.....	25
Geleneksel Çin'in Kuzeydoğudan Güneye Kıyı Etrafı.....	26
Geleneksel Çin'in Batı Etrafı.....	27
Geleneksel Çin'e Uzak Etraf.....	28
ÇİN'DE İLK İNSANLAR VE KÜLTÜRLER	30
“Yuanmou Adamı”, “Pekin Adamı” ve Longgu Dağı'ndaki Mağaralar...30	
Erken Kalıntılar.....	31
Laoguantai, Dadiwan I Kültürleri (MÖ 6. Bin Yıl).....	31
Kuzey Çin'de Beishouling, Banpo, Beixin, Hougang Kültürleri (MÖ 5. Bin Yıl).....	31
Boyalı Çömlek veya Yangshao Kültürü (MÖ 5000-3000).....	32
Güney Çin'de Hemudu, Qinglianggang, Majiabang Kültürleri (MÖ 5500-3300).....	32
MÖ 5. Bin Yıl.....	33
Miaodigou I, Majiayao, Banshan, Machang, Dahe, Miaodigou, Dawenkou Kültürleri (MÖ 4. Bin Yıl- MÖ 3. Bin Yılın İkinci Yarısı) ..33	
Longshan Kültürü (MÖ 3000-1900).....	34
Hongshan Kültürü (MÖ 4700-2900).....	34
Daxi, Qujialing, Songze, Liangzhu, Dapengkeng Kültürleri (MÖ 5000-2250).....	34
Ölü Gömme ve Atalar Kültü.....	35
Çin'deki İlk Yabancı Kültürler.....	36
Tarihin Perdesi Ardında: İlk Atalar ile Xia ve Shang Kralları.....	36

XİA HANEDANLIĞI (MÖ 2070-1600)	38
SHANG HANEDANLIĞI (MÖ 1600-1046)	41
Shang Kültürü	43
ZHOU HANEDANLIĞI (MÖ 1046-256)	46
Batı Zhou Hanedanlığı (MÖ 1046-771)	46
Türk ve Tibet Kökenler	46
Vassallık Sistemi	47
Genişleme	48
Yıkılış	49
Doğu Zhou Hanedanlığı (MÖ 770-256).....	49
Toplum	49
Çin Felsefesi.....	50
“Gök’ün Vekili”, Soylular ve Ordu	50
Zhou Şehirleri ve Konar-göçerler	51
İlkbahar ve Sonbahar Dönemi (MÖ 771-476).....	52
Savaşan Beylikler Dönemi (MÖ 475-221)	52
En Eski Tarihlerden Qin Hanedanlığı Dönemine Kadar	
Türk-Çin İlişkileri.....	53
QİN HANEDANLIĞI (MÖ 221-MÖ 206)	57
Devlet ve Ekonomi Reformu	58
“Kültür Devrimi”	59
Türkler ve Diğer Komşularla İlişkiler	60
Köylü İsyanları ve Devletin Yıkılması	61
HAN HANEDANLIĞI (MÖ 206-MS 220)	63
Batı Han Hanedanlığı (MÖ 206-MS 25)	63
Devlet Teşkilatında Karma Yapı	63
Konfüçyüsçülüğün Dönüşü	64
Yeni Sınıf	65
İmparatoriçe Gao (MÖ 188-180)	65
İmparator Wen (MÖ 180-157).....	66
İçeride Toparlanma Çabaları.....	66
Konfüçyüsçülüğün Devlet İdeolojisi Hâline Gelmesi	67
İmparator Jing.....	68
İmparator Wu Dönemine Kadar Hunlar ve Çinliler	69
İmparator Wu (MÖ 140-87)	71

İç Düzenlemeler.....	72
Dış Siyaset.....	73
Batı Han Hanedanlığı'nda Çöküşe Doğru.....	77
İki Ekonomi Siyaseti.....	78
Wang Mang ve Xin Hanedanlığı (MS 9-23).....	79
“Sosyalist Devrim”	80
Wang Mang'ın Çöküşü	81
İmparator Wu'dan Wang Mang'a Hunlar ve Çinliler.....	82
Çinliler, Huhanye ve Zhizhi	83
Wang Mang ve Hunlar.....	84
Doğu Han Hanedanlığı veya Sonraki Han Hanedanlığı (MS 25-220) ..	85
Devlet İdaresinde Kadın Nüfuzu.....	86
Doğu Han Hanedanlığı'nın Dış İlişkileri	87
Han Hanedanlığı'nın Yıkılışı	89
Cao Cao'nun İsyanı	90
ÜÇ HANEDANLIK DÖNEMİ (220-280)	93
Kuzey Çin'de Türk Etkisi ve Kuzey-Güney Çin Ayrımının	
Belirginleşmesi	93
Toplum ve Ekonomi.....	94
Shu Han Hanedanlığı (221-263).....	95
Yerli Halkın İsyanları	96
Güney Çin'de Yeni Bir Merkezin Doğuşu	97
Wu Hanedanlığı (222-280)	97
Ekonomi ve Yangzi Havzası.....	98
Wei Hanedanlığı (220-266).....	99
JİN HANEDANLIĞI (266-420).....	101
Batı Jin Hanedanlığı (266-316)	101
Kuzeyden Gelen Boyların Etkisi	102
Hunlar, Xianbeiler, Tibetliler	103
Doğu Jin Hanedanlığı (316-420).....	104
“ON ALTI DEVLET” DÖNEMİ (304-439)	106
1. Doğrudan Hun İdareci Soyları Tarafından Kurulan Devletler ...	106
2. Xianbeiler Tarafından Kurulan Devletler	108
3. Tibetliler Tarafından Kurulan Devletler	111
4. Çinliler Tarafından Kurulan Devletler:.....	113

5. Koreliler/Çinliler Tarafından Kurulan Kuzey Yan (407-436)	113
6. Tuyuhunlar	114
ÇİN'DE KUZHEY VE GÜNEY HANEDANLIKLARI DÖNEMİ	
(420-589)	115
A. GÜNEY HANEDANLIKLARI	117
1. Liu Song Hanedanlığı (420-479)	117
2. Qi Hanedanlığı (479-502)	118
3. Liang Hanedanlığı (502-557)	119
4. Chen Hanedanlığı (557-589)	120
B. KUZHEY HANEDANLIKLARI	122
1. Kuzey Wei Hanedanlığı (386-535).....	122
Erken Tabgaçlar.....	122
Hanedanlığın Kuruluşu ve Yükselişi	123
Devletin Yeniden Yapılanması ve Çinlileşme.....	125
Tabgaçların Fakirleşmesi	126
Kültür ve Din	126
Yıkılışa Doğru	127
2. Kuzey Qi Hanedanlığı (550-577)	128
3. Kuzey Zhou Hanedanlığı (557-581)	129
SUİ HANEDANLIĞI (581-618).....	132
İmparator Wen.....	132
Toplum ve Ekonomi.....	133
Asker Ruhlu İktidar	134
Kuzey ile Güneyi Birleştirme Çabası: Büyük Kanal	134
İmparator Yang ve Saldırgan Dış Siyaset	135
Devletin Çöküşü	138
TANG HANEDANLIĞI (618-907)	140
İmparator Gaozu (618-627)	141
İmparator Taizong (627-649)	142
Buda Dini ve Xuan Zang	143
Dış Siyaset.....	143
Tuyuhunlar	144
Kür Şad İhtilali	144
Batı Gök-Türkler ve Türkistan	145
Sasani ve Fulin	146

Kore.....	146
Sir Tarduşlar.....	146
İmparator Gaozong.....	147
İmparatoriçe Wu.....	147
Gök-Türk Müdahalesi.....	148
Buda Dini.....	148
Başarısız Dış Siyaset ve İmparatoriçenin Sonu.....	148
İmparator Xuanzong (713-756).....	149
Toplum.....	149
Din.....	150
Chang'an.....	150
İmparatorun Devlet İşlerinden Çekilmesi.....	151
An Lushan İsyanı (755-763).....	152
Uygurların İsyanları Bastırması.....	153
Uygurların Tibetlilere Hücumu.....	154
Hanedanlıkta Toparlanma Çabaları ve Çöküş.....	154
İmparator Xianzong.....	155
İmparator Wenzong.....	156
Köylü İsyanları ve Yıkılış.....	156
Devlet Teşkilatı.....	158
İmparatorluk Sınav Sistemi.....	160
BEŞ HANEDANLIK DÖNEMİ (906-960).....	162
Toplumsal ve Ekonomik Dönüşüm.....	162
Sonraki Liang Hanedanlığı (907-923).....	164
Sonraki Tang Hanedanlığı (923-936).....	165
SONG HANEDANLIĞI (960-1279).....	167
Kuzey Song Hanedanlığı (960-1127).....	167
Kuruluş.....	167
Çin'i Birleştirme Çabaları.....	168
Dış Siyaset.....	169
İmparator Renzong.....	170
İmparator Shenzong ve Wang Anshi'nın Reformları.....	170
Yıkılışa Doğru.....	171
Toplum ve Ekonomi.....	172
Hanglar.....	173

Ekonomik Bölgeler	173
Vergi	175
Manastırlar	175
Güney Song Hanedanlığı (1127-1279)	176
Jin Hanedanlığı ile Savaşlar	176
Yıkılışa Doğru	177
LİAO HANEDANLIĞI (907-1125)	179
Abaoji	179
İmparator Taizong	180
İmparator Shizong ve Muzong	181
İmparator Shengzong	181
Yıkılış	182
BATI XİA HANEDANLIĞI (1038-1227)	184
Kuruluş	184
Üç Büyük Güç İçinde Batı Xia	185
Çinleşme	185
Hanedanlığın Sonu	186
JİN HANEDANLIĞI (1115-1234)	188
Kuruluş	188
Devletin Büyümesi	189
Kuzey Çin'de Yeniden Yapılanma	189
Curçenlerin Kendilerini Koruma Çabası	191
Çöküşe Doğru	191
Ekonomi	192
Din	193
YUAN HANEDANLIĞI (1271-1368)	194
Kublay'ın Yükselişi	195
Çin'de Yeniden Yapılanma	196
Hanedanlığın Kuruluşu	196
Dış Seferler	197
Moğollar, Eski Düzenin Feodal / Zenginleri, Tüccarlar, Köylüler	197
Toplumda ve Devlette Yapılandırma	198
Temür Han	199
Külüg Han	200
Ekonomik Kriz	200

Devlette Çinlileşme	201
Karmaşa ve Çöküşe Doğru Giden Süreç	202
Yesün Temür Han ile Toparlanma Çabaları.....	203
İşyanlar ve Yıkılış.....	204
“Kızıl Türbanlılar İsyanı”	205
Din	207
MİNG HANEDANLIĞI (1368-1644).....	209
Köylü Devrimi.....	209
Toplum	211
Dört Sınıf	212
Devlet Teşkilatı	214
İmparator Hongwu (1368-1398)	216
İmparator Yongle (1402-1424): Yükseliş Dönemi.....	217
Dış Siyaset.....	218
Zheng He ve Uzak Deniz Seferleri	220
Duraklama ve Karmaşa	220
Moğol Akınları.....	221
Moğol Kökenli Ming Askerlerinin Darbe Teşebbüsü.....	222
İmparator Zhengde (1505-1521)	223
Saray Ağalarının Hâkimiyeti.....	224
İmparatorluk Sekreteri Zhang Juzheng.....	225
İmparator Wanli.....	225
Mançuların Yükselişi	226
Hanedanlığın Sonu	226
QİNG HANEDANLIĞI (1644-1911)	228
Nurhaci ve Devlet Yapılanması	228
Abahai	229
Hanedanlığın Kuruluşu	230
Toplumsal Sınıfların Durumu	231
Hanedanlığın Başlarında Mançulaştırma Hareketi	231
Dorgon’un Hâkimiyeti.....	232
İmparator Kangxi (1661-1722)	233
Çin Kültürü Aydınlanması.....	234
Çin’de Avrupalılar, Avrupa’da Çin Haberleri	234
Devletin Genişlemesi.....	235

Eski Ming Generallerinin İsyancıları	235
Dış Siyaset.....	236
İmparator Yongzheng (1723-1735)	238
Rus Çarlığı	239
Amin Hoca.....	240
İmparator Qianlong (1735-1796)	240
Cungar Hanlığı, Uygur Bölgesi, Tibet.....	240
Güney Çin ve Vietnam	241
İç İsyancılar	242
Ekonomi.....	242
Kültür ve Edebiyat	244
İmparator Jiaqing (1796-1820)	244
İmparator Daoguang (1820-1850).....	245
Uygur Bölgesi	246
Afyon Savaşı.....	247
“Göksel Taiping Krallığı”	249
Nian İsyancı.....	250
Miao İsyancı.....	251
“Gök ve Yer Örgütü” İsyancı.....	251
II. Afyon Savaşı: Nanking Antlaşması'nın Revizyonu	251
Peking Antlaşması: Tam Teslimiyet.....	252
Müslüman Ayaklanmaları	252
Yakup Bey.....	255
İli Sorununun Çözülmesi ve Xinjiang Adli Eyaletin Kurulması.....	256
Batılılaşma Hareketi	256
1894 Çin-Japon Savaşı ve Shimonoseki Antlaşması	257
Reform Çabaları.....	258
Yihetuan veya “Boksör” Hareketi	259
Puyi ve Sona Doğru	261
Sun Yat-sen	261
Hanedanlığın Yıkılışı	262
ÇİN CUMHURİYETİ (1912-1949)	264
Devrimcilerin Başarısızlığı	265
Moğolistan ve Tibet	266
Yuan Shikai Diktatörlüğü	267

I. Dünya Savaşı	267
4 Mayıs Hareketi.....	268
Çin Komünist Partisi'nin Kuruluşu.....	269
KMT-ÇKP İttifakı.....	269
Chiang Kai-shek'in KMT Liderliğine Geçmesi	270
Milliyetçi Hükümet (1927)	271
Cumhuriyetten Milliyetçi Hükümete Çin Toplumunu	271
Milliyetçi Hükümet'in Düzenlemeleri	274
ÇKP'nin Direnişi ve "Uzun Yürüyüş"	274
Uygur Bölgesi	275
Japonların Çin'i İşgali	278
II. Dünya Savaşı	279
Savaştan Sonra.....	279
ÇKP ile Savaş ve Cumhuriyetin Sonu	280
ÇİN HALK CUMHURİYETİ (1949-)	282
Yeni Rejim ve Çin Toplumunu.....	282
İki Aşamalı Devrim.....	283
Köylü Sorunu ve Toprak Reformu.....	285
Demokratik Diktatörlük.....	286
Mao Zedong ve İlk Düzenlemeler	286
Sovyetler Birliği ile İlişkiler	287
Kore Savaşı.....	288
Zhou Enlai	289
Kitleli Kampanyalar.....	289
Merkezi Hükümet Yapısı	289
"Yüz Çiçek" Hareketi.....	290
Büyük İleri Atılım (1958-1962)	291
Yeni Ekonomi Politikası.....	293
"Sosyalist Eğitim Hareketi" (1963-1966)	294
Kültür Devrimi (1966-1976)	295
Mao ve Çin Devrimi	297
Deng Xiaoping (1978-1989)	298
Görüşler	298
Reform ve Açılma	299
Toplum	301

Tiananmen Olayları	302
Jiang Zemin (1989-2002)	302
Toplum ve Ekonomi.....	303
Dış Siyaset.....	304
Shanghai İşbirliği Örgütü	305
Hong Kong ve Macao.....	305
Hu Jintao (2002-2012)	306
Dış Siyaset.....	307
Toplum ve Yeni Kuşak Çinli Gençler.....	307
Xi Jinping (2012-).....	309
Yeni Düzenlemeler	310
Devlet Teşkilatı	311
Xi Jinping Düşüncesi.....	311
Kuşak Yol Projesi ve Dış Siyaset.....	312
“Çin Rüyası”	313
KAYNAKÇA.....	315
DİZİN.....	321

ÖN SÖZ

“Çin Tarihi” başlıklı bir kitabı kaleme alarak Çinlilerin binlerce yıllık tarihini tek bir cilde sığdırmak gerçekten zordur. Elinizdeki kitapta anlatılan her bir konu ciltler doldurabilecek kadar geniştir, engin bir edebiyata sahiptir. Çin Tarihi’ni yazarken bu durumu göz önünde bulundurarak her konuya değinmeye çalıştık.

Kitaptaki temel maksadımız en eski zamanlardan günümüze kadarki Çin tarihinin bir bütün olarak, ilmi şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmaktır. Bu bakımdan metin akademik çevreye olduğu kadar genel okuyucuya da hitap edecek şekilde kaleme alınmıştır.

Tarihe çok önem veren Çinliler, çok erken dönemlerde kayıtlar tutmaya başlamışlardır. Biz onların tarihini bu kayıtlar sayesinde ayrıntılı olarak öğrenebiliyoruz. Şimdiki Çin’i anlamak için, onun binlerce yıllık geçmişine vakıf olmak lazımdır. Çin tarihi, Türk tarihinin ve yine dünya tarihinin bilinmesi açısından çok önemlidir. Çin tarihinden Türkleri çıkarmak mümkün değildir. Çinlilerin siyasi, toplumsal ve ekonomik dönüşümlerinde kuzeyden gelen Türklerin ve diğer konar-göçerlerin büyük etkisi vardır. Üstelik Çin’deki hanedanlıkların çoğu da Türkler, Moğollar ve Tunguz-Mançular tarafından kurulmuştur. Ana kaynaklara ve araştırma eserlerine göre kaleme aldığımız bu kitapta, konulara bir Türk tarihçisinin bakış açısıyla tarafsız ve önyargısız olarak eğilmeyi hedefledik. Eser, yıllardır Çin’de yürüttüğümüz saha araştırmaları ve kütüphane çalışmalarının bir ürünüdür.

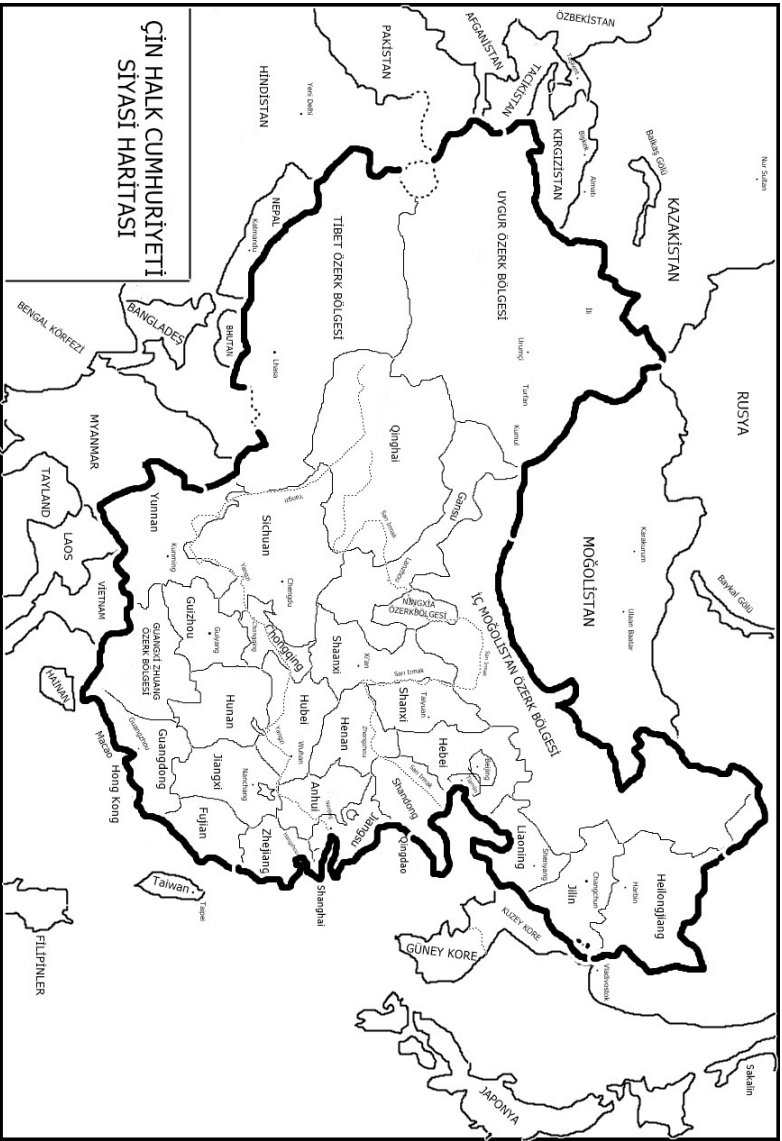
Kitabımızda başından sonuna kadar Çin siyasi tarihini ele almaya çalıştık. Gerekli yerlerde ekonomi, toplum, din gibi bahisler üzerinde durduk. Bilhassa toplum ve ekonomideki dönüşümlerin siyasete ve devlete ne tür etkiler yaptığını vurgulamak istedik. Müstakil olarak kültür, felsefe, sanat, mitoloji, mimari, din, edebiyat, şiir vb. konularını ise ayrıca hazırlayacağımız “Çin Kültür Tarihi” adlı eserimizde inceleyeceğiz.

Çin Tarihi kitabımızda Çincenin transkripsiyonu için artık bütün dünya akademisi tarafından kabul edilen pinyin sistemi kullanılmıştır. Bu sistemde bazı harflerin Türk alfabesindeki karşılığı şöyledir: x→ ş; q→ ç; ww v; zh→ c; shv ş, ch→ ç; c→ s. Örnek vermek gerekirse, Xin→ Şin; Qing→ Çing; Wang→ Vang; Zhou→ Cou; Shanxi→ Şanşi; Chanyu→ Çanyu; Cao Cao→ Sao Sao şeklinde okunur.

Eserin editörlüğünü üstlenen Ayşegül Büşra Paksoy hanımefendiye, son okumalarda yardımcı olan Ferhat Çiftçi kardeşime, çalışmalarım esnasında gösterdikleri anlayış için eşim Elvin ile biricik kızım Ülkü’ye, kitabın basımını üstlenen Ötügen Neşriyat’a teşekkür ederim. Eserin faydalı olması dileğiyle.

Kürşat Yıldırım

ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SİYASİ HARİTASI

ÇİN COĞRAFYASI

Çin'i anlayabilmek için öncelikle ülkenin kuzey ve güney olmak üzere iki coğrafi kısmını ve Sarı Irmak ile Yangzi olmak üzere iki uzun ırmağını bilmek lazımdır. "Çin" denilince akla ilk gelen Çin Seddi ise Çinlilerin yine coğrafya gereklerine göre kuzeyden gelen akınlara karşı inşa ettikleri savunma hattıdır.

Kuzey ve Güney Çin'in Farklılığı

Sarı Irmak, Çin'in batısındaki Qinghai (Kök Nur; "Gök Göl") eyaletindeki Bayan Har Dağları'ndan doğar ve yaklaşık 5500 km doğuya aktıktan sonra Shandong eyaletinde Bohai Denizi'ne dökülür. Sarı Irmak havzasının bazı kısımları Çin'in ve Çinlinin doğduğu yerlerdir. Burası aynı zamanda Çinlilerle, Çinli olmayanların ilk karıştıkları bölgelerdendir; hatta Wang Mang döneminde (MS 9-23) ve bilhassa Han Hanedanlığı'nın MS 220'de yıkılışından sonra Sarı Irmak havzasına çoğunluğu Türkler olmak üzere dışarıdan halklar gelmiştir. Mesela Sarı Irmak'taki "Çin Beşiği", 4. yüzyılın başlarında Hunların kurdukları Han Zhao Hanedanlığı'nın eline geçmiştir. Sarı Irmak havzası böylece 6. yüzyıla kadar saf Çinli kimliğinden büyük ölçüde uzaklaşmıştır. Kuzey Çin'deki bu kültürel değişme 10. yüzyıldan sonraki kuzey kökenli hanedanlıklarca devam ettirilmiş, farklılıklar bugünlere ulaşmıştır.

XIA HANEDANLIĞI (MÖ 2070-1600)

Çin halkının ilk hanedanı olarak kabul edilen Xia da çok iyi bilinmemektedir ve kimilerine göre tarihi bir dönemi ifade etmemektedir. Bu daha çok Çin'in geleneksel imparatorluk tarihi yazıcılığında ve ideolojisinde resmi bir başlangıçtır. Mitolojik olan bu dönemi tarih belgeleriyle doğrulamak çok zordur. Kimilerine göre bu dönem biraz önce anlattığımız türden arkeolojik bir kültür dönemidir. Buna Yangshao Kültürü'nün yeni bir şekli ya da Erlitou Kültürü diyenler vardır. Yangshao Kültürü'nden kısaca bahsetmiştik. Aslında Kuzey Çin'de Longshan Kültürü, Xia Hanedanlığı'nın kurulduğu tarihlerde artık sona ermişti. Sarı Irmak havzasında şekillenen Erlitou Kültürü ise MÖ 1900-1500 yıllarına tarihlenmektedir. Önce Henan'daki Yanshi'da görülen bu kültür zamanla Shanxi, Shaanxi ve Hubei'ye yayılmıştır. Tunç döküm eşyalar bu kültürde karakteristiktir, özellikle ritüel için kullanılan tunç kaplar, kazanlar ve yine saray yapıları yaygındır. Xia Hanedanlığı ile bu kültür arasında kurulan bağ ise kesin değildir. Bu kültür dönemine veya Xia zamanına ait tunç işlemeciliğinin ilk kez Türkler tarafından Kuzey Çin'e getirildiği ve ardından bronz işlemeciliğinin Doğu ve Güney Çin'de yaygınlaşarak kendine has bir tarza kavuştuğu düşünülmektedir.

Bugün elimizde Xia Hanedanlığı'nın bıraktığı bir belge yoktur. Bu hanedan hakkındaki sözlü gelenek ve efsanevi anlatım, ilk olarak Çin edebiyatındaki "Beş Klasik"den biri olan ve Batı Zhou döneminde (MÖ 1045-771) yazılan Shu

SHANG HANEDANLIĞI (MÖ 1600-1046)

Shang, tarihi kayıtlar bırakan ilk Çin hanedanlığıdır. Bu, önceleri Sarı Irmak'ın orta ve aşağı akımlarında sürekli göç ederek yaşayan bir kabileydi. Shang kabilesinin ilk atası olarak söylenen Xie'den Shang Hanedanlığı'nın kurucusu olan Tang'a kadar on üç kuşak geçmişti ve halk sekiz kez yer değiştirmişti. Shang Hanedanlığı'nın MÖ 1600-1046 arasında yaşadığı düşünülür. Bazıları ise bu tarihlendirmeyi MÖ 18. yüzyıl ortalarından 12. yüzyılın başlarına kadar yaparlar. Xia'daki bazı tartışmalar Shang'da da yapılmış ve nihayetinde Shang, hem bir hanedan hem de bir arkeolojik kültür olarak tanımlanmıştır.

Hanedanlığı kuran Tang adlı kişi, bugünkü Zhengzhou'ya (o zamanki adı Bo) yerleşti ve Xia'yı devirip Shang Hanedanlığı'nı kurdu. Hanedanlık yer değiştirmeye devam etti. 1300 yılı civarında Shang Kralı Pan'geng başkenti bugünkü Anyang ilçesinin (Henan'da) kuzeybatısındaki Yin'de kurdu. Bu yüzden MÖ 1300'den sonraki Shang Hanedanlığı'na Yin Hanedanlığı adı da verilir.

Shang tarihi hakkında Shi Ji'de kayıtlar bulunmaktadır, bunların çoğu kral adlarını vermekle yetinmektedir. Kaynakta Shang'ın köken efsanesine yer verilmektedir. Buna göre "Beş Aziz İmparator"dan üçüncüsü olan Ku'nun karısı, kara bir kuştan düşen bir yumurtayı yutmuş ve hamile kalmış. Kadından mucize eseri Xie doğmuş. Xie'nin Xia Hanedanlığı'nın kurucusu Yu'ya su baskınlarını önlemek için yaptığı yardımlar neticesinde kendisine bir toprak

ZHOU HANEDANLIĞI (MÖ 1046-256)

Batı Zhou Hanedanlığı (MÖ 1046-771)

Önceleri Shang'a bağlı vassal bir krallık olan Zhou, Wei Irmağı vadisinde epey güçlenmişti. Zhou Kralı Wen halka değer veren, ekip biçmeyi teşvik eden biriydi. Krallık siyasi ve askeri bakımdan çok gelişti. Kral Wen, içeride gitgide güçlendiği gibi diğer kabileleri işgal ederek topraklarını genişletiyordu. Sonunda Zhou, zengin ve kudretli bir krallık haline geldi. MÖ 11. yüzyılın ortalarında, Kral Wen öldü, oğlu Kral Wu (Wu Wang) tahta çıktı. Kral Wu'nun saltanatı esnasında, Shang Devleti'nin durumu daha da kötüleşti. Kral Wu batıda ve güneydeki diğer kabileleri Shang'a karşı birleştirerek doğuya doğru ilerledi. İki taraf bugünkü Henan'daki Muye'de karşılaştı. Shang ordusunun çoğu Shang'a düşman kölelerdi. Kral Wu'ya karşı koymadıkları gibi onunla birlikte Shang merkezine girerek devleti yıktılar. Böylece MÖ 1046'da Zhou Hanedanlığı kuruldu. Başkenti bugünkü Xi'an'ın (Shaanxi'de) güneybatısındaki Hao'daydı. Buna Batı Zhou Hanedanlığı deniyordu.

Türk ve Tibet Kökenler

Zhou'lar hanedanlıklarını kurmadan önce de Shaanxi'nin batı ve orta kısımlarında, Wei Irmağı kıyılarında siyasi bir hâkimiyet meydana getirmişlerdi. Zhou'lar proto-Türk ve proto-Tibet kökenliydi. Wei Irmağı'nın batı kısımlarında kuzeydeki bozkırlarda Türkler ve güneydeki dağlık alanda

QİN HANEDANLIĞI (MÖ 221-MÖ 206)

Qin Beyliği, MÖ 770 yılından önce Batı Çin’de vassal beyliklerden biri değildi. Küçük toprağı ve güçlü olmayışı yüzünden geleneksel Çin topraklarında vassallar tarafından dikkate alınmıyordu. Yaptığı reformlardan sonra Qin Beyliği, Çin’deki en güçlü yedi devletten biri oldu. Qin Beyliğinin bir beyi olan Ying Zheng (MÖ 259-210), tahta çıktıktan sonra büyük bir savaşa girişti. MÖ 230’dan sonra 10 yıl içinde Han, Zhao, Wei, Chu, Yan, Qi beyliklerini yıktı ve MÖ 221’de bütün Çin’e hâkim oldu. Qin Hanedanı’nın sonsuza kadar devam edeceğine inanan Ying Zheng kendisini “Shi Huang Di” (“İlk İmparator”) olarak adlandırdı. Böylece MÖ 221’de Qin Hanedanlığı’nın kurulduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Qin Beyliği’nin MÖ 256’da Doğu Zhou Kralı Nan’ı tahttan indirmesi sebebiyle hanedanlığın bu tarihte kurulduğunu söyleyenler de vardır. Shi Huang Di, Konfüçyüs düşüncesine karşı olduğu için sonraki çağlarda Konfüçyüsçülerin elinden çıkacak olan Çin tarihlerinde pek anılmaz. Bu bakımdan Çin’in birleştiren bu ilk adamın tam bir portresini çıkarabilmek zordur.

Qin Hanedanlığı’nın merkezi bugünkü Xianyang idi, esas güçleri Shaanxi ve Doğu Gansu topraklarında bulunuyordu. Türkistan’a giden ticaret yolları buradaki Wei ve Tao ırmakları havzası boyunca ilerliyordu. Bu ise yeni kurulan devleti bir ticari güç haline getiriyordu.

HAN HANEDANLIĞI (MÖ 206-MS 220)

Batı Han Hanedanlığı (MÖ 206-MS 25)

Liu Bang iktidar mücadelesini kazanıp MÖ 202'de "imparator" olarak başa geçmiş olsa da Han Hanedanlığı'nın kuruluşu kendisinin MÖ 206'da "Han Kralı" unvanı almasıyla oldu. İlk Çin hanedan tarihi olan Shi Ji'de ona artık Gaozu ("Ulu Ata") deniliyordu, genel olarak Gaodi ("Ulu İmparator") veya Han Gaodi ("Han'ın Ulu İmparatoru") adıyla anılıyordu. Gaozu, Xiang Yu'den kurtulduktan sonra da rahat edemedi, hâlâ içerideki rakipleriyle mücadele ediyordu. Aşağı sınıflardan bir köylü olduğu bilinen Gaozu'nun böyle başarılar elde etmesi, hiç durmadan rakipleriyle yaptığı savaşları kazanması sayesindeydi ancak bir imparator olarak hanedanlığın başında olduğu zamanlarda dahi engin Çin topraklarına tam olarak hâkim olduğunu söylemek güçtü ve bu sebeple Qin'in devlet ve hukuk düzenini sürdürmekten başka çaresi kalmıyordu.

Devlet Teşkilatında Karma Yapı

İmparator Güney Çin'de tam bir otorite sağlayamamış, Hunların Kuzey Çin'in önemli bir bölümünde ve Gansu'da hâkimiyet kurmasıyla tamamen sıkışmıştı. İçeride düzeni sağlamak üzere merkeze bağlı memurların idaresindeki il-ilçe sistemini koruduğu gibi bunun yanında Qin'den önceki dönemlerde olduğu şekliyle feodal beylere topraklar dağıttı. Bu ise devlet sisteminde karma bir yapı

ÜÇ HANEDANLIK DÖNEMİ (220-280)

Han Hanedanlığı'nın çöküşünden sonra Çin tarihinde çok devletli dönem başladı. Çin'in tekrar tek bir çatı altında toplanması 400 yılı bulacaktı. Bu uzun dönemin en önemli özelliği kuzeyden gelen Hun bakiyelerinin doğrudan Hun olarak ve yine Hun mirasını taşıyan Türk ve Moğol boyları ile batıdaki Tibetlilerin Gansu ve Çin topraklarında çok sayıda devlet kurmalarıydı. Çin içerisine yerleşen Türkler, "Çin" denilen coğrafyanın kültürel çehresini önemli ölçüde değiştirmişlerdi. 6. yüzyılda yeniden sağlanan devlet birliği belki de "Çin'in" geri geliyordu ki buna bile şüpheyle yaklaşmak gerekiyordu.

Kuzey Çin'de Türk Etkisi ve Kuzey-Güney Çin Ayrımının Belirginleşmesi

Han Hanedanlığı'nın çözülmeye başladığı dönemlerden 220 yılına kadarki tarihler büyük bir karmaşa dönemiymişti. Nihayetinde Wei, Shu Han ve Wu hanedanlıklarının kurulması ve yerel savaş ağalarının bastırılmasıyla nispeten bir istikrar dönemi sağlandıysa da çok geçmeden savaşlar tekrar başladı. Bir başka önemli gelişme çok sayıda Hun boyunun Çin'in içlerine yerleşmesi, çeşitli devletler kurmasıydı. Özellikle Kuzey Çin'deki Türk varlığı, Hunlardan Gök-Türk Kağanlığı'na doğru giden süreci hazırlayacaktı. Han Hanedanlığı'ndan kalan Çin topraklarının önemli bir kısmı bu dönemde yabancılar tarafından idare edilmeye başlandı ve çok geçmeden yabancılar tarafından çok sayıda

“ON ALTI DEVLET” DÖNEMİ (304-439)

Batı Jin Hanedanlığı'nın sonlarına doğru yukarıda anlattığımız konar-göçerler Çin içlerine doğru ilerlediler ve çok sayıda devlet kurdular. Bu dönem Çin tarihinde “On Altı Devlet Dönemi” olarak adlandırılıyordu. Bu devletler hakkında kısaca bilgiler vermeye çalışacağız.

1. Doğrudan Hun İdareci Soyları Tarafından Kurulan Devletler:

- **Han veya İlk Zhao (304-329)**: Liu Yuan adlı Hun beyi 297 yılında, Modu'nun torunu olduğunu söyleyerek Hunların başına geçti. Fakat devleti, bozkır tipi konar-göçer değildi. Bey, Çin geleneklerine göre hareket ediyordu. Tam bir Çin eğitimi almış olan Liu Yuan, 304 yılında kendisini Zuocheng (“Sol Şehir”)’da Chanyu ilân etti. MS 310 yılında yerine oğlu Liu Cong geçti. Chanyu, Çin’in başkenti Luoyang’ı ele geçirip Çin İmparatoru’nu esir etti. 316’da ise diğer Çin başkenti Chang’an’ı işgal edip yeni Çin İmparatoru’nu da ele geçirdi. Böylece Çin’in Batı Jin Hanedanlığı yıkıldı, bakiyeleri gidip başka devletler kurdular. 318 yılında Liu Cong’un ölümünden sonra devlet içinde istikrarsızlık doğdu. Liu Yao isyanları bastırıp devletin adını “Zhao” olarak değiştirdi. Öte yandan bir başka “Zhao” hanedanlığı kuran Shi Le 329’da Liu Yao’nun devletini yıktı.

- **Sonraki Zhao (319-351)**: Devleti kuran Shi Le, Hunların soylu olmayan bir boyundan geliyordu. Çocuklu-

ÇİN'DE KUZEY VE GÜNEY HANEDANLIKLARI DÖNEMİ (420-589)

Han Hanedanlığı'nın 220 yılında yıkılışından sonra yüzyıllar boyunca Çin'de bir devlet birliği sağlanamadı. Üstelik Türk, Moğol, Tibetli gibi halkların Çin'in içlerine girip yerleşmeleri ve devletler kurmaları siyasi olduğu kadar kültürel bir dönüşüm de meydana getirdi. Çin düşüncesinde eski anlayışın aksine Türkler artık medeniyet kuran ve dinleri, eğitim, kültür, sanat, imar gibi faaliyetleri himaye ve teşvik eden bir kimlikle anılıyordu. Üstelik yüzyıllar boyunca birkaç Çinli hanedan dışında Çinlileri idare eden hanedanların tamamı dışarıdan gelmeydi. Kuzey Wei Hanedanlığı'nın sonra ermesinden sonra Çin tarihinde yeni bir dönem başladı. Yavaş yavaş Çin'deki devlet sayısı azalıyor, güçlü olan hanedanlar etrafa doğru yayılıyordu. Türklerden büyük etkiler taşıyan yeni bir Çin devletçiliği meydana geliyordu. Bunun yanında kültürde önemli değişiklikler meydana geldi. Çin nüfusunun önemli bir kısmının güneye göçmesiyle oralara birer komutan olarak giden kuzeyliler çok geniş toprakları ellerinde tutmaya, kıt kanaat geçinen ve henüz Çinlileşmemiş olan kalabalık köylülere hükmetmeye başladılar. Kurulan çok sayıda devletin her bir merkezi o dönemdeki dünya ile kıyaslandığında büyük zenginlikleri ellerinde tutuyordu. Konar-göçer gelenekten gelen savaşçı beylerin kurduğu devletlerde geleneksel Çinli feodal beyler ise istedikleri gibi hareket edemiyorlar, büyük aileler önceleri olduğu gibi saraylarda birleşip dev-

A. GÜNEY HANEDANLIKLARI

1. Liu Song Hanedanlığı (420-479)

Liu Song veya Güney Song olarak adlandırılan bu hanedanlık Doğu Jin Hanedanlığı'nın sona ermesinden sonra ortaya çıktı. Jiankang (bugünkü Nanjing) merkezli bu devlet Liu Yu tarafından kuruldu. İsyan ederek Doğu Jin'in başkenti Jiankang'ı ele geçiren Huan Xuan'ı yenen Liu Yu böylece Doğu Jin'de iyice güçlendi. Elde ettiği önemli başarısından sonra onun yaptığı en önemli iş, Doğu Jin orduları başında kuzey sınırındaki Güney Yan Hanedanlığı'nı 410'da yıkmasıydı. Bu ve bundan sonraki bütün seferler geleneksel Çin devletinin eski topraklarını tekrar birleştirmeye yönelikti. Güney Yan'dan sonra Sichuan'daki Batı Shu Hanedanlığı'nı da yıkarak Doğu Jin'e kattı. Bilahare Sonraki Qin Hanedanlığı'na hücum edip mağlup ettikten sonra bunlara yardıma gelen Kuzey Wei birliklerini de dağıttı ve böylece önceki Batı Jin'in eski başkentleri Chang'an ve Luoyang'ı ele geçirdi. Öte yandan Liu Yu, gücünü koruyabilmek için kendi başkenti Jiankang'a dönmek mecburiyetinde kalınca, Xia Hun birlikleri hücum edip Guanzhong'u ele geçirdi. Doğu Jin, Sarı Irmak kıyısındaki topraklarını kaybetmişti. Fakat Luoyang gibi stratejik yerleri tutabilmişti. Başkente gelen Liu Yu, Doğu Jin Hanedanlığı'nı yıkarak 420'de Liu Song Hanedanlığı'nı kurdu. Birkaç yıl sonra ölen Liu Yu'nun yerine geçen oğulları dönemde devlet gitgide güçlendiyse de Türk kökenli topluluklarla başa çıkamadı. Üstelik kuzeyde gitgide güçlenen ve yakınlarda bütün Ku-

B. KUZEY HANEDANLIKLARI

1. Kuzey Wei Hanedanlığı (386-535)

Kuzey Çin'i 150 yıl yöneten Kuzey Wei Hanedanlığı, Tabgaç adı verilen topluluk tarafından kuruldu. Tabgaçlar 3. yüzyılın sonlarında tarih sahnesine etkin bir şekilde çıktılar ve 314 yılında Dai Devleti'ni kurdular. 376 yılına kadar yaşayan bu devlet sayesinde Tabgaçlar hem siyasi ve askeri tecrübeler elde ettiler hem bölgelerindeki güç dengelerini çok iyi tahlil ettiler hem de kendi içlerindeki boy mücadelelerini de idare edebilmeyi öğrendiler.

Erken Tabgaçlar

Kâşgarlı Mahmud tarafından "Türklerden bir bölük" olarak kaydedilen Tabgaçlar Xianbeilerin bir koluydu. Tabgaçların Tunguz, Moğol veya Tunguz dilli olduklarına dair görüşler olsa da onlar 386 yılında kurdukları Kuzey Wei Hanedanlığı'nda Çinlileşmeden önce esasen Türk veya en azından hâkim tabakada Türk idi. Kimi görüşlere göre bütün Tabgaç, Xianbei ve Murong toplulukları Türk idi ve Türkçe konuşuyorlardı.

Tabgaçların güçlü bir biçimde tarih sahnesine çıktıkları ilk tarih, 160-170 yılında güneye yaptıkları sefer esnasındaydı. Beyleri Liwei (220-277) döneminde Tabgaçlar devlet yapılarını güçlendirdirerek bütün komşularını kendilerine bağladılar. 314 yılında Yilu'nun hükümdarlığı altında kurdukları Dai Devleti 376 yılına kadar devam etti. Bilhassa Shiyijian döneminde (338-376) devlet çok büyüdü

SUI HANEDANLIĞI (581-618)

Sui Hanedanlığı, MS 4. yüzyılın başlarından beri çok devletli olarak yaşayan Çin'i tek bir çatı altında topladı ve yine bir Çinli idaresi başlattı. Devleti kuran Yang Jian, Kuzey Zhou Hanedanlığı'nda İmparator Wu ve İmparator Xuan'ın görevlisiydi ve aynı zamanda Xuan'ın kayınpederiydi. Xuan'ın 580'de ölümünden sonra gücü ele geçirdi ve son imparatoru devirerek hanedanlığını kurdu. Yang Jian'ın ailesi Han Hanedanlığı'nın generali Yang Zhen'in soyu olduğunu söylüyordu. Ailenin bazı mensupları Han Hanedanlığı'ndan sonra çeşitli devletlerde yüksek görevlere geldiler. Onlardan birisi ise Yang Jian idi. Bu kişi bir Çinli olsa da konar-göçer gelenekler içinde yaşamış, onlara hizmet etmişti ve hatta ailesi evlenmeler suretiyle onlarla karışmıştı. Üstelik kendi aile adı Yang dışında, Xianbeilerin hizmeti altında aldığı "Puliuru" şeklinde bir aile adı da vardı. Sui Hanedanlığı'nı kurduktan sonra İmparator Wen adını alan Yang Jian, başkentini Daxing (Chang'an; bugünkü Xi'an) yaptı. Çin'i birleştiren bu kuzey hanedanlığı, savaşma kabiliyetleri yüksek asker ve general kaynağına sahipti. Bunda en önemli rol belki de kuzeyden akınlar yapan Türkler karşısında savaşma gücünün artması, ordu kapasitesinin büyümesiydi.

İmparator Wen

İmparator Wen devleti kurar kurmaz "Çinlileştirme" hareketine başladı. İlk önce Zhou Hanedanlığı'nın Xianbei

TANG HANEDANLIĞI (618-907)

Tang Hanedanlığı'nı kuran Li Yuan, Sui Hanedanlığı'nda bugünkü Shanxi bölgesinin valisiydi. 615'te stratejik Longxi garnizonuna atandı. Orada Gök-Türklerle mücadele ederek büyük yararlılıklar gösterdi. Devlet içinde nüfuzlu biri hâline geldi. 617'de oğlu Li Shimin ile birlikte isyan etti. Çok geçmeden kendisini "Ulu Başbakan" ilân etti ve avucunun içine aldığı çocuk yaştaki Yang You'yu İmparator Gong adıyla Sui tahtına çıkardı. Şartların iyice olgunlaştığını gören Li Yuan 618'de Sui'yi yıkarak hanedanlığını kurdu. Devletin kuruluşu ve yükselişinde önemli pay sahibi olan oğlu Li Shimin ise kendisinden sonra tahta çıkacaktı. Li Shimin 610'larda Gök-Türkler ile temasa geçmiş, çok geç yaşlardan beri komutanlık yapan başarılı ve hırslı biriydi. Tang Hanedanlığı'nın kuruluşunda Li ailesini destekleyen Gök-Türklerin payı büyüktü. 617'de Sui Hanedanlığı'nın ilk başkenti Chang'an üzerine yürüyen Li Yuan ve Li Shimin'in komutasındaki orduda önemli sayıda Gök-Türk askeri bulunuyordu.

İmparatorun ailesi olan Li, Sui döneminde kuzeybatıda yerleşen asker bir aileydi. Bu ailenin Xianbei-Tabgaç kökenleri, bunlarla yaptıkları evlilikleri söz konusuydu. Hanedanlığı kuran Li Yuan'ın anası dahi bir Xianbei kadınıydı. Öte yandan Tang soylularının önemli bir kısmı Çinli değil, Türk kökenliydi.

BEŞ HANEDANLIK DÖNEMİ (906-960)

Han Hanedanlığı'nın dağılmasından 350 yıl sonra Sui Hanedanlığı, Çin'de devlet birliği sağlamıştı. "Beş Hanedanlık Dönemi"nde bu birlik yeniden dağıldı. Çin tekrar kuzey ve güney olarak iki farklı kültür dairesinde girdi; kuzeyde Türk, Moğol, Tunguzlar gibi konar-göçerler ve yarı yerleşikler ile güneyde yerleşik çiftçi Çinliler. Bu dönemde Tang'ın hükmettiği engin topraklar üzerinde küçük hanedanlıklar kuruldu: Sonraki Liang, Sonraki Tang, Sonraki Jin, Sonraki Han, Sonraki Zhou.

Sui döneminden başlayıp 10. yüzyılda belirginleşen ve 11-12. yüzyıllarda olgunlaşan bir sosyal ve ekonomik dönüşüm yaşanmıştı. Tek bir devlet çatısı altında, bilhassa Tang'ın altın çağlarında ciddi bir şehirleşme meydana gelmiş, zanaat ve atölye üretimi oldukça gelişmişti.

Toplumsal ve Ekonomik Dönüşüm

Çin'de Tang döneminin sonlarında artık belirginleşen bir toplumsal ve ekonomik dönüşüm vardı: Şehirlerin hâkimiyeti. Bu dönemde devlet ve yerel feodal güçler zayıflamış buna karşılık orta sınıflar, üreticiler ve tüccarlar güçlenmişti. Çin'de kapitalizmin ilk filizleri bu dönemlerde yeşerdi. 8. yüzyılın ortasında Anhui bölgesinde özel teşebbüs eliyle çay yaprağı işleyen çok sayıda atölye vardı. 9. yüzyılın ortalarında Jingzhou şehrinde ise pazara yönelik mal üreten kadınların sayısı çoktu. Koordineli üretim artıyor, sermaye ve ev üretimi birleşmeye ve merkezileşmeye başlıyordu.

DİZİN

4 Mayıs Hareketi 268, 269

A

Abahai 229, 230, 231

Abaoji 164, 179, 180, 181

ABD 296, 301, 305, 306, 307,
309, 313

Abılay 241

Afganistan 73, 305, 307

Afrika 307, 312

Afyon Savaşı 246, 247, 248, 249,
250, 251, 252, 256

Aisin Goiro 228

Akdeniz 74

Aksu 240, 255

Albazin 238

Alihan Töre 276, 277

Alim Kul 255

Almanya 258, 260, 267, 268, 279

Altan 222, 224

Altay 34, 276, 277

Altın Orda 200, 201, 207

Altı Şehir 256

Ambakay 191

Amerika 260, 263, 268, 279, 280,
288, 289, 296, 301, 307

Amin Hoca 240

Amur 237, 238

Amursana 241

Anhui 26, 31, 128, 135, 162, 171,
205, 242

An Lushan 11, 152, 153, 154, 184

Arap 29, 146, 172

Arık Böke 195, 196

Avusturya 260

B

Bambu Yıllıkları 39

Ban Chao 88

Banpo 31, 32

Banshan 33

Barlas 194

Basra 99

Batı Liang 108, 113, 120

Batı Qin 104, 109, 110, 112

Batı Xia Hanedanlığı 169, 177,
181, 182, 184, 185, 186

Beijia 60

Beijing 25, 27, 30, 108, 135, 151,
152, 165, 172, 177, 181-
183, 189, 190, 192, 193,
196, 204, 206, 209, 217-
224, 226, 227, 230, 234,
237, 239, 245, 246, 249,
250, 252, 256, 260, 261,
265, 268-271, 278, 280,

- 282, 301, 302, 306, 313,
315-317, 319, 320
- Beixin 31, 32
- Beş Aziz İmparator 37, 39, 41
- Beş Klasik 38, 68
- Beyaz Lotus 205, 242, 245
- Bianjing 172, 176, 190
- Bingzhou 102
- Bir Kuşak Bir Yol 312, 318
- Birleşmiş Milletler 287
- Bohai 21, 188
- Boksör Hareketi 260
- Böğü 154
- Buda 94, 108, 116, 121, 123,
125-127, 129, 130, 134,
142, 143, 148, 150, 170,
186, 193, 202, 204, 207,
249, 295
- Burma 197, 225, 241, 279
- Buyeo 76, 109
- Buzurug Han Töre 255
- Büyük İleri Atılım 291, 292, 293,
294
- Büyük Kanal 134, 135, 150, 218
- C**
- Caizhou 192
- Cao Cao 90, 91, 99
- Celayir 194
- Cengiz Han 177, 186, 192, 195,
198, 199, 207
- Chang'an 23, 25, 54, 62, 66, 73,
77, 82, 96, 102, 106, 107,
111, 112, 117, 124, 129,
132, 133, 140-143, 150-
153, 156, 157, 160, 319
- Chen Baixian 120
- Chen Cheng 219
- Chen Duxiu 269
- Chengdu 91, 95, 96, 97, 320
- Cheng Han 111
- Chen Hanedanlığı 120, 121, 134
- Chen Sheng 61, 62
- Chiang Kai-shek 14, 270, 271,
274, 275, 276, 279, 280,
281
- Chimei 82, 85
- Chongqing 27, 278, 280
- Chuluo 137
- Cihangir 246
- Cihan Hoca 240
- Cixi 258, 259, 260, 261
- Cizvit 225, 234
- Cungar 237, 238, 239, 240, 255
- Cungar Hanlığı 237, 238, 239,
240
- Curçen 182, 188, 189, 190, 191,
192, 196, 228, 229
- Ç**
- Çağatay 200, 207
- Çin Cumhuriyeti 262, 263, 264,
265, 267, 281, 287
- Çin Denizi 58, 313
- Çin Devrim Birliği 262
- Çin Halk Cumhuriyeti 246, 278,
282, 283, 285, 287-290,
297, 298, 300, 311, 317
- Çin Karakterinde Sosyalizm 311
- Çin Komünist Partisi 269
- Çin Rüyası 313, 314, 318
- Çin Seddi 21, 54, 58, 60, 61, 70,
123, 135, 145, 194, 227,
237, 278

Çogay Kuzı 29

D

Dadiwan I 31

Dahe 33

Dai Devleti 104, 122

Daijun 56

Dalai Lama 237, 238, 241

Daoculuk 50, 111, 123, 124, 193,
207

Dapengkeng 7, 34, 35

Datong 70, 124, 189

Davaaç 240, 241

Dawenkou 33

Daxi 34

Daxia 75

Daxing 121, 132, 150

Demokratik Devrim 284

Demokratik Diktatörlük 286

Deng Sui 86, 87

Deng Xiaoping 293, 294, 296,
298, 299, 300, 303, 304,
306, 312, 318

Dinghai 248

Dingling 91, 109

Donghu 55, 56, 103

Dongxiang 254

Dong Zhongshu 67, 72

Dorgon 227, 230, 232, 233

Dou Xian 88

Dörtlü Çete 296, 298, 299

Duan Qirui 268

Du Wenxiu 254

Dünya Ticaret Örgütü 305

E

Eftalit 127

Elig Kağan 141, 143, 144

El Temür 204

Endonozya 307

Erligang 43

Erlitou 38, 39, 43

Erzhu ailesi 128

Esen Tayisi 221, 222

Evlilik yoluyla barış 70, 71, 75,
82, 83, 88, 145, 148

Eyüp Hoca 240

F

Fan Chong 82

Fang La 171

Fars 29

Fergana 75, 123

Fransa 247, 250, 252, 258, 260,
268, 279

Fujian 26, 76, 172, 206, 235, 267,
300, 319

Fu Jian 111, 112

G

Galdan 237, 238, 240

Galdan Tseren 240

Gansu 28, 29, 31, 33, 36, 55, 57,
63, 66, 69, 73, 74, 75, 82,
86, 93, 96, 104, 108, 109,
110, 112-114, 124, 127,
129, 147, 181, 182, 184,
224, 240, 253, 254, 255,
275, 277, 280

Gaochang 145

Gaoque 55

Gao Yang 128

Gao Yun 113, 114

Gegegen Han 202, 204, 208

- Geng Zhongming 232, 235
 Gıyâseddin Nakkaş 219
 Gobi Çölü 28, 74, 75
 Goguryeo 76, 138, 146, 147
 Goryeo 182, 188
 Göksel Taiping Krallığı 14, 249
 Gök-Türkler 10, 129, 140, 141,
 145, 146, 147, 148
 Gök ve Yer Örgütü 14, 251
 Guangdong 26, 31, 76, 219, 235,
 247, 248, 251, 253, 261,
 268, 270, 271, 280
 Guangxi 26, 27, 76, 178, 204,
 219, 235, 249, 251
 Gu Çor Tegin 153
 Guizhou 27, 31, 235, 251, 274
 Gulca 276
 Guo Wei 166
 Guo Zixing 205
 Guzang 108, 110, 112
 Güney Kore 307, 313
 Güney Yan 104, 110, 117
- H**
- Hakka 249
 Han Balık 196, 206
 Hangzhou 135, 171, 172, 176,
 178, 189, 196, 316, 317
 Han Hanedanlığı 8, 9, 21, 26, 37,
 62, 63, 65, 66, 68, 69, 72,
 73, 76, 77, 79, 80-82, 85,
 87-90, 93-95, 115, 132,
 134, 136, 139, 142, 162,
 166, 181
 Han veya İlk Zhao 106
 Hebei 25, 26, 31, 36, 55, 62, 104,
 109, 114, 127, 128, 135,
 195, 224, 252
 Heilongjiang 29
 Helian Bobo 107, 123
 Hemudu 32
 Henan 25, 26, 31, 32, 33, 38, 39,
 41, 44, 46, 112, 120, 124,
 135, 157, 178, 224, 242
 Hengzhou 236
 Herat 219
 Hıristiyan 249, 252, 260
 Himalaya 289
 Hindiçin 99
 Hindistan 73, 76, 99, 126, 143,
 172, 197, 220, 313
 Hoca Niyaz 275, 276
 Hokand 246, 255
 Hong Kong 15, 248, 262, 298,
 300, 306, 311
 Hongshan 34
 Hong Xiuquan 249, 250
 Hoten 88, 240, 255, 275, 276
 Hoten Emirliği 275
 Hoton Gölü 240
 Hougang 31, 32
 Huai Gölü 174
 Huai Irmağı 22, 119, 177, 190,
 196, 206
 Huang Chao 156, 157, 164
 Huangdi 36, 37, 60, 230
 Huang Taiji 229
 Huaxia 37, 40
 Hubei 25, 26, 31, 38, 43, 141, 235
 Huhanye 83, 84, 87
 Hui'ler 29
 Hui Özerk Bölgesi 29
 Hu Jintao 306, 307, 308
 Hukuk Ekolü 58

- Hunan 25, 26, 118, 174, 216, 235, 236, 269, 280
- Hunlar 55, 56, 60, 66, 6-71, 73-75, 82-85, 87, 88, 89, 91, 103, 107, 108, 123, 133, 142
- Huo Guang 77, 81
- Huo Qubing 74
- Hürmüz 220
- İ
- İç Moğolistan Özerk Bölgesi 29
- İlhanlı 200, 207
- İli 240, 256, 276, 277
- İlkbahar ve Sonbahar Dönemi 52, 59
- İmparator Ai 79, 157
- İmparator An 86, 87
- İmparator Daoguang 245, 246, 247
- İmparator Gaozong 147, 177, 240
- İmparator Gaozu 62, 70, 139, 141, 142, 158, 166
- İmparator Gengshi 82
- İmparator Guangwu 85, 86
- İmparator Guangxu 258, 259, 261
- İmparator He 86
- İmparator Hongwu 209, 216, 217
- İmparatoriçe Gao 65, 66, 70
- İmparatoriçe Wu 147, 148, 149, 150
- İmparator Jiaqing 244, 245
- İmparator Jing 68, 69, 71, 131
- İmparator Jingzong 184
- İmparator Kangxi 233, 236, 238
- İmparatorluk Sınav Sistemi 160
- İmparator Ming 86
- İmparator Muzong 181, 224
- İmparator Qianlong 240, 242
- İmparator Qinzong 172
- İmparator Renzong 170, 185, 244
- İmparator Shenzong 170, 225
- İmparator Shizong 181, 191, 224, 238
- İmparator Shun 87
- İmparator Taizong 141, 142, 143, 144, 145, 146, 169, 180
- İmparator Tianshun 222
- İmparator Tianzuo 182, 183
- İmparator Tongzhi 253
- İmparator Wanli 225, 226
- İmparator Wen 64, 66, 67, 68, 69, 70, 121, 132, 133, 134, 135, 136
- İmparator Wenxuan 128, 129
- İmparator Wenzong 156
- İmparator Wu 67-69, 71-78, 81, 82, 101, 102, 119-121, 130, 132, 136
- İmparator Xianzong 155, 186
- İmparator Xiaowen 125
- İmparator Xuanzong 149, 150, 152, 156, 221, 245
- İmparator Yang 135, 136, 137, 138, 139
- İmparator Yongle 217, 218, 219
- İmparator Yongzheng 238, 240
- İmparator Zhang 86
- İnci Nehri 174
- İngiltere 243, 245, 247, 248, 250, 252, 256, 266, 268, 279, 292, 306

İpek Yolu 73, 312
 İranlılar 198
 İsa Yusuf Alptekin 277
 İslam 29, 146, 204, 207, 244, 275
 İtalya 260, 279

J

Japon 148, 172, 217, 221, 225,
 257, 258, 272, 278, 279,
 282, 306
 Japonya 197, 220, 221, 257, 258,
 260, 266, 267, 268, 278,
 279, 306, 307, 313
 Jiajing 224
 Jiangnan 23, 235
 Jiang Qing 296
 Jiansu 26, 33, 34, 128, 135, 205,
 206, 271
 Jiang Zemin 302, 303, 304, 305,
 306
 Jiankang 104, 117, 118, 119, 120,
 121, 125
 Jiling 29
 Jin Hanedanlığı 82, 98, 100,
 101, 104, 106, 108, 110,
 111, 113, 117, 165, 172,
 176, 177, 180, 181, 183,
 188, 189, 191-195, 226,
 228-230
 Jin Midi 77
 Jin Shuren 275
 Jiqing 209
 Jiuquan 113, 254
 J. Stalin 287
 Juan-juan 123
 Junchen 66
 Juqu 107, 108

K

Kabul Han 191, 192, 194, 195
 Kaifeng 163, 164, 166, 172, 173,
 176, 177, 181, 189, 190,
 192
 Kalka Moğolları 241
 Kalmuklar 237, 239
 Kangju 83
 Kang Youwei 258, 259, 261
 Kapgan Kağan 148
 Kara Kitay 183
 Kaşgar 240, 241, 246, 255, 275,
 276, 277
 Kazak 29, 241
 Kazakistan 237, 304, 305, 307,
 312
 Kenya 220
 Kırgız 246
 Kırgızistan 304, 305
 Kitan 128, 152, 164, 165, 168,
 179-181, 183, 189, 196,
 229
 Kızıl Kaşlılar 82, 85, 86
 Kızıl Muhafızlar 295, 302
 Kızıl Ordu 274, 275, 278
 Kızıl Türbanlılar 205
 Kızıl Uçurum Savaşı 91
 Kingan Dağları 29, 194
 Kiyat 194
 Konfüçyüs 57, 59, 61, 64, 67, 68,
 80, 86, 90, 116, 125, 136,
 170, 180, 185, 201, 204,
 211, 218, 223, 233, 234,
 249, 313
 Konfüçyüs Enstitüsü 313
 Kongirad 180

Kore 73, 75, 100, 108, 109, 137-139, 146, 147, 148, 172, 182, 227, 257, 288, 289, 307, 313

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti 288

Koreliler 29, 100, 113, 238

Kore Savaşı 288, 289

Kök Nur 21, 28, 33, 104, 114, 137, 277

Kral Wu 46, 48

Kral Xuan 54

Kral Yi 54

kral Zhou 42

Kumoxi 128, 179

Kumul 88, 89, 124, 137, 275, 276

Kunlun 22

Kuo Min Tang 265, 269

Kuşak Yol Projesi 16, 312

Kutula Han 192

Kuzey Liang 107, 108, 112, 113, 124

Kuzey Qi Hanedanlığı 128, 129, 130

Kuzey Wei Hanedanlığı 107, 109, 114, 115, 118, 119, 122, 123, 126, 127, 129

Kuzey Yan 113

Kuzey Zhou Hanedanlığı 128, 129, 131, 132

Kültür Devrimi 59, 288, 295, 296, 297, 298, 301

Külüg Han 200, 201

Kür Şad 144, 145

Kyakhta Antlaşması 239

L

Lanzhou 109, 253

Laoguantai 31

Latin Amerika 307

Le Hanedanlığı 219

Leninizm 283, 286, 287, 297, 299, 303, 311

Lhasa 238, 241

Liang Hanedanlığı 108, 110, 113, 119, 120, 157, 164

Liangzhu 7, 34, 35

Liaodong 36, 56, 60, 98, 100, 104, 114, 258

Liao Hanedanlığı 164, 165, 168, 172, 179, 181, 188, 194

Liaoning 29, 31, 34, 108, 109, 114, 123, 188, 228, 278

Liaoxi 56, 104, 280

Li Cunxu 158, 164, 165

Li Dazhao 269

Li Guangli 75

Li Keyong 157, 158, 164, 165

Lin'an 172, 176, 189, 196

Lin Biao 296, 298

Lintao 60

Lin Zexu 247, 248

Li Shimin 140, 141, 142

Liu Bang 62, 63

Liu Bei 91, 95

Liu Shaoqi 290, 293, 294

Liu Song Hanedanlığı 117, 118, 119, 124

Liu Xuan 82, 85

Liu Yu 117

Liu Yuan 102, 106

- Liu Zhiyuan 166
 Liwei 122
 Li Yuan 139, 140, 141
 Li Zicheng 226, 227, 230
 Longgu Dağı 30
 Longmen Mağaraları 126
 Longshan 34, 35, 38, 43, 58
 Luoyang 25, 49, 54, 55, 82, 85,
 86, 91, 96, 99, 101, 102,
 106, 107, 109, 112, 117,
 124-129, 135, 152-154,
 156, 157, 177, 227
 Lutai 42
 Lü ailesi 66
 Lü Guang 112
- M**
- Ma Bufang 277
 Macao 298, 300, 305, 306, 311
 Machang 33
 Ma Hualong 253, 254
 Majiabang 32, 33, 34
 Majiayao 33
 Mançu 227, 228, 229, 230, 231,
 232, 233, 238, 242, 244,
 249, 254, 258, 259, 262,
 264, 278
 Mançurya 29, 98, 145, 179, 180,
 182, 188, 192, 194, 226,
 228, 242, 256, 258, 267
 Mandarin 287
 Mao Zedong 59, 269, 275, 280,
 282, 284, 286, 287, 289,
 290, 297, 298, 303, 311
 Marksizm 283, 286, 287, 297,
 299, 303, 311, 312
 Ma Rulong 254
 Maveraünnehir 73, 75
 Ma Yonglin 254
 Ma Zhongying 275, 276
 Meiji Restorasyonu 257
 M. Emin Buğra 275
 Meng Tian 60, 69
 Mesut Sabri 277
 M. Gorbaçev 301
 Miao 27, 40, 245, 251
 Miaodigou 33
 Milliyetçi Hükümet 271, 274,
 277, 278, 279, 282
 Milliyetçi Parti 265, 269
 Ming Hanedanlığı 206, 209, 212,
 214, 217, 220, 226, 227,
 228, 230, 235, 236
 Minhe 110
 Modu (Mete) 60, 69
 Moğol 28, 54, 91, 93, 115, 122,
 128, 162, 178, 179, 181,
 186, 191, 192, 194-205,
 207, 209-212, 216, 218,
 219, 221, 222, 224, 229,
 233, 237, 251, 254, 266
 Moğolistan 29, 34, 36, 75, 100,
 104, 164, 179, 180, 189,
 194, 195, 198, 199, 207,
 219, 228, 236, 237, 239,
 240, 242, 266
 Moğolistan Halk Cumhuriyeti
 266
 Muhammed Ali 246
 Mukali 202
 Murong 103, 104, 108, 109, 110,
 112, 114, 122
 Mu Wang 54

N

- Nakşibend 244
 Nanjing 26, 27, 91, 97, 104, 105,
 117, 118, 120, 125, 176,
 209, 216-218, 223, 248,
 249, 263, 265, 266, 271,
 278, 279, 281
 Nanking Antlaşması 246, 248,
 251, 252
 Nanshan 153
 Nanyue 66, 75, 76
 Nayman 194
 Nerçinsk Antlaşması 238
 Ngô Hanedanlığı 169
 Nian İsyanı 250
 Ningxia 29, 69, 110, 112, 113,
 184, 280
 Nurhaci 226, 228, 229, 231

O

- Okhotsk 238
 Onon-Kerülen 194
 Ordos 29, 60, 69, 92, 107, 123,
 124, 169, 186
 Orhun 194
 Orta Asya 304, 312, 317
 Orta Düzlük 40
 Osman Batur 277
 Osmanlı 78, 255
 Oyrat 219, 221

Ö

- Ögedei Han 195
 Önceki Liang 111, 113
 Önceki Qin 109, 111, 112, 113
 Önceki Yan 104, 108, 109, 111

Ötüken 18, 144, 319

P

- Pamir Dağları 28
 Pei Ju 136, 137, 138, 139
 Pekin Adamı 30
 Peking Antlaşması 252
 Peking Üniversitesi 268, 269
 Pers 74
 Petersburg 256
 Pingcheng 70, 124
 Pingxing Geçidi 278
 Portekizliler 223
 proto-Moğol 54
 Proto-Tibetli 44, 74, 114, 127
 proto-Türk 43, 44, 46, 49
 Pugu Huai'en 153, 154
 Puyi 261, 268, 278

Q

- Qianglar 44, 74, 87, 127
 Qi Beyliği 52, 53
 Qidan 179
 Qifu 104, 109
 Qifu Guoren 109
 Qi Hanedanlığı 10, 118, 119, 125,
 128, 129, 130
 Qimin 137
 Qin Beyi Mu 52, 55
 Qing Hanedanlığı 227-232, 235,
 239, 240, 245, 249, 252,
 256, 259
 Qin Hanedanlığı 53, 57, 59, 60,
 61, 62, 69, 107, 109, 110,
 112, 113, 117
 Qin Kai 56
 Qinling Dağları 22

- Quan Yi 53, 54
 Qu Boya 137
 Qufu 125
 Qujialing 34
- R**
- Rehe 252
 Roma 74, 146, 217
 Rong 47, 53, 54, 55, 127, 128, 166
 Rouran 123, 124, 126, 127, 128
 Rus Çarlığı 237, 239, 243
 Rusya 29, 238, 239, 243, 256, 258,
 260, 266, 269, 305, 313
- S**
- Salar 28, 29, 254
 Sarı Irmak 21-23, 25-29, 31, 34,
 36, 38-41, 51, 55, 60, 69,
 75, 81, 86, 90, 92, 97, 99,
 109, 117, 118, 124, 128,
 130, 135, 152, 192, 205,
 209, 222, 250
 Sarı Türbanlı 90
 Sasani 146
 Savaşan Beylikler Dönemi 52, 53
 Shaanxi 25, 26, 31, 32, 36, 38,
 46, 47, 55, 57, 62, 96, 104,
 109, 112, 113, 165, 173,
 174, 184, 185, 224, 226,
 253, 255, 275, 280, 317
 Shandong 21, 25, 26, 31, 33-36,
 55, 82, 86, 109, 110, 124,
 128, 135, 173, 178, 205,
 216, 217, 224, 235, 260,
 267, 268, 280
 Shangdu 195, 206
 Shanggu 56
 Shanghai 33, 34, 248, 268, 269,
 270, 271, 278, 302, 305,
 307, 315, 316, 317, 320
 Shanghai Beşlisi 305
 Shanghai İşbirliği Örgütü 305,
 307
 Shang Hanedanlığı 40, 41, 42,
 43, 54
 Shangjing 180, 183, 188
 Shang Kexi 232, 235
 Shan Rong 53
 Shanxi 25, 31, 32, 36, 38, 39, 54,
 55, 102, 104, 109, 112,
 128, 140, 165, 166, 184,
 224, 227, 278, 317
 Shatuo Türkleri 157, 164, 165
 Shazhou 113
 Sheng Shicai 275, 276
 Shenzhen 300
 Shibi 137, 138, 139
 Shi Chaoyi 153, 154
 Shi Hu 107
 Shi Huang Di 57, 58, 60
 Shi Ji 39, 41, 42, 63, 315
 Shi Jingtang 165, 181
 Shi Le 106, 107
 Shimonoseki Antlaşması 257,
 258
 Shiyijian 122
 Shu Han Hanedanlığı 95
 Shu Jing 38, 68
 Sibirya 34, 36, 237
 Sichuan 27, 28, 33, 36, 90, 104,
 111, 114, 117, 130, 153,
 157, 173, 174, 178, 223,
 235, 320
 Siku Quanshu 244

Sima Dewen 105
 Sima Yan 100, 101
 Sima Yi 100
 Sir Tarduş 145
 Sogd 152
 Song Hanedanlığı 117-119, 124,
 166-172, 176, 178, 181,
 184, 185, 189, 195, 197,
 198, 211
 Song Jiaoren 265, 266
 Songze 34
 Sonraki Han Hanedanlığı 166,
 181
 Sonraki Jin Hanedanlığı 165,
 181, 226, 228, 229
 Sonraki Liang Hanedanlığı 110,
 157, 164
 Sonraki Qin 109, 110, 112, 117
 Sonraki Tang Hanedanlığı 158,
 165, 180
 Sonraki Yan 104, 109, 110, 113,
 114
 Sonraki Zhao 106
 Sosyalist Eğitim Hareketi 294
 Sovyetler Birliği 266, 269, 270,
 275, 276, 277, 282, 284,
 287, 288, 289, 296, 301,
 304, 306
 Sui Hanedanlığı 23, 120, 121,
 129, 131, 132, 136, 138,
 139, 140, 141, 152, 162,
 218
 Sun Quan 91, 97, 98
 Sun Yat-sen 14, 261, 262, 263,
 264, 265, 266, 269, 270
 Suriye 146, 217
 Suzhou 26, 82

Ş

Şahruh 219
 Şaman 44, 193, 207
 Şarki Türkistan Cumhuriyeti
 276, 277
 Şarki Türkistan İslam Cumhuriyeti
 275

T

Tabgaç 103, 107, 108, 109, 114,
 116, 118, 12-127, 140,
 184, 221
 Tacikistan 304, 305
 Taiwan 99, 199, 235, 237, 258,
 281, 287, 307, 313
 Taiye Gölü 196
 Taiyuan 112, 165, 278, 317
 Taklamakan Çölü 28
 Tang Hanedanlığı 11, 24, 72, 139,
 140, 145-149, 152-154,
 157, 158, 160, 164, 165,
 167, 179, 180
 Tangut 184, 185, 186
 Tanrı Dağları 28, 87, 89
 Tarbagatay 276, 277
 Targi 202
 Tarım Havzası 237
 Taspar 129
 Tatar 180
 Tekes 256
 Temüder 202, 203, 204
 Temür Han 199, 200, 203, 204,
 206
 Tiananmen Olayları 302, 303
 Tianjin 248, 252, 260, 269, 270,
 280

- Tianshui 55
 Tibet 27, 28, 32, 46, 74, 88, 104,
 107, 111, 112, 114, 184,
 199, 207, 218, 237, 238,
 240, 241, 244, 266
 Tibet Budacılığı 207, 244
 Timur 219
 Tongwan 107, 124
 Touman 69
 Tufa 104, 110
 Tugh Temür 204
 Tuğrul 186
 Tuli Kağan 143, 144, 145
 Tunguz 17, 34, 43, 122, 162, 172,
 179, 182, 188, 228, 233
 Tuoba 103, 107, 123, 125, 184
 Tuoba Gui 123
 Turfan 89, 108, 124, 137, 145,
 240
 Tuyuhun 104, 110, 114, 124, 137,
 144
 Tümed Moğol 222
 Türk 18, 28, 29, 32, 43, 44, 46,
 47, 49-51, 53, 55, 59, 89,
 91, 93, 94, 100, 107, 115,
 117, 122, 123, 126-129,
 133-136, 140-146, 148,
 151-154, 157, 162, 165,
 166, 178, 179, 183, 196,
 198, 221, 246, 288, 312,
 318, 319, 320
 Türkistan 32, 57, 73, 74, 75, 76,
 100, 116, 126, 136, 137,
 138, 143, 145-147, 151,
 184, 185, 196, 197, 198,
 200, 203, 208, 219, 221,
 236, 237, 275-277, 304,
 305, 307, 312, 319
 Türkmenistan 305, 307
U
 Uç Turfan 241
 Ulusal Halk Kongresi 290, 310,
 311
 Uygur bölgesi 32, 74, 87, 88, 278,
 305
 Uygurlar 153, 154, 155, 180, 198,
 199, 233, 241, 275, 276,
 277
 Uygur Özerk Bölgesi 28
 Uzun Yürüyüş 274, 275
Ü
 Üç Halk İlkesi 262
 Üç Temsil 303
 Üç Vilayet İnkılabı 276
V
 Vietnam 27, 76, 169, 197, 219,
 220, 225, 241, 242
W
 Wang Anshi 170, 171
 Wang Hongwen 296
 Wang Mang 21, 79, 80, 81, 82,
 84, 85, 86
 Wang Zhen 79, 221
 Wanyan Akutta 182, 183, 188
 Wanyan Liang 177, 190
 Wei Hanedanlığı 94-97, 99-101,
 107, 109, 114, 115, 118,
 119, 122, 123, 126-130
 Wei Irmağı 23, 31, 42, 46, 104,
 145

- Wei Qing 74
Wu Beyliği 52, 68
Wuchang 262, 263
Wu Guang 61, 62
Wu Hanedanlığı 95-99, 101
Wuhuan 88, 91
Wuling 55
Wu Sanguai 230, 232, 235, 236
Wusun 75
Wuyuan 87
- X**
- Xia Hanedanlığı 38, 184
Xia Hun Hanedanlığı 110, 124
Xiamen 248, 300
Xian 23, 25, 54, 58, 88, 91, 149, 316, 319
Xianbei 88, 89, 91, 102, 107, 108, 109, 114, 122, 123, 127, 128, 132, 140, 184, 221
Xiangguo 107
Xiangjiang Irmağı 274
Xiang Yu 62, 63
Xianyang 57, 62
Xiao Yan 119
Xi Jinping 16, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 319
Xingqing 184
Xin Hanedanlığı 79, 81, 82, 84
Xining 110, 254
Xinjiang 28, 256, 277
Xuan Zang 143
Xuchang 99
- Y**
- Yakup Bey 255, 256
Yalta Konferansı 277
Yan Beyliği 55, 56, 98
Yandi 36, 37
Yang Guifei 152
Yang Jian 131, 132
Yangshao 31, 32, 33, 38, 47
Yang Zengxin 275
Yangzhou 26, 150
Yangzi 21-24, 26-28, 32, 34, 52, 86, 91, 94, 97, 98, 99, 121, 134, 135, 150, 174, 177, 189, 218, 220, 231, 232, 235, 236, 248, 252, 263, 270, 280, 300
Yanmen 56, 138
Yao Chang 112
Yao Wenyuan 296
Yarkend 240, 241, 246, 255, 276
Yasak Şehir 218, 224, 225, 268
Yaz Olimpiyatları 306, 313
Yecheng 128
Yemen 220, 305
Yenisey 194
Yesün Temür Han 203, 204
Yihetuan 259, 260, 261
Yinan 144, 145
Ying Zheng 57
Yin Hanedanlığı 41
Yuan Hanedanlığı 194, 196, 199, 204, 206, 233, 254
Yuanhao 184
Yuanmou Adamı 30
Yuan Shikai 261, 262, 263, 265, 266, 267
Yubeiping 56
Yue Beyliği 52
Yue Fei 176, 177
Yuezhi 73, 75

Yungang Mağaraları 126
Yunnan 27, 30, 76, 118, 130, 235,
241, 254, 319
Yunzhong 56
Yuwen Hu 128, 130
Yuwen Tai 130
Yuyang 56
Yüz Çiçek Hareketi 290, 294
Yüz Gün Reformu 259, 261

Z

Zeng Guofan 250
Zhangchu 61
Zhang Chunqiao 296
Zhang Juzheng 225
Zhang Lexing 250
Zhang Qian 73
Zhang Shi 113
Zhang Xianzhong 226
Zhan Xun 268

Zhao Kuangyin 166, 167
Zheng Keshuang 237
Zhengtong 221, 222
Zhenhai 248
Zhizhi 83
Zhou Enlai 15, 269, 282, 289,
290, 293, 296
Zhou Hanedanlığı 46
Zhou Kralı Wen 46
Zhuang'lar 27
Zhujiang 174
Zhu Yuanzhang 205, 206, 209
Zuo Zongtang 253, 254, 255